
Kyšpereký velkostatek za Jana Václava Bredy v letech 1725—1740

Cílem této práce je načrtnout aspoň v hlavních rysech vývoj kyšperekého feudálního velkostatku. Jde o zachycení poměrně velmi omezené doby pouhých 15 let, kdy velkostatek byl majetkem Jana Václava Bredy. Šlo mně o získání obrazu hospodářských proměn kyšperekého feudálního velkostatku v tomto velmi krátkém období a o nastínění důsledků těchto proměn pro vývoj velkostatku i pro poddané.

Přes všechnu snahu nemůže být obraz historické skutečnosti tak úplný, aby nám mohl odpovědět na každou otázku, což je zaviněno především značnou torzovitostí dochovaného materiálu.

- 1 Panství Kyšperk se rozprostíralo v severovýchodní části hradeckého kraje. Poloha panství byla částečně hornatá, částečně kopcovitá a plochá. Východní a oddělená severní část ležela na vysokém králickém pohoří. Větší část panství však tvořila oblast na západním úpatí tohoto pohoří, kde je poněkud na západ a na jih spadající rovina, nad níž se zdvihají nízké hory a pahorky, které dodávají krajíně vlnitého tvaru. Jižní část panství je protínána dalšími údolními rovinami. Půda je různá podle polohy. Ve východní horské části kamenitá, na vysoké rovině hlinitá a jílovitá, v jižní části převládá těžší půda černá. Vcelku je to půda průměrně úrodná. Obvyklými plodinami bylo zde žito a oves, pšenice byla pěstována v menší míře stejně jako ječmen. Ve výše ležících oblastech se pěstoval len. Vedle polního hospodářství a chovu dobytka bylo hlavním zaměstnáním obyvatelstva přádláctví, které vlastně v horských místech bylo nejpodstatnějším zdrojem obživy.

K panství Kyšperk, spojenému se statkem Orlice, patřilo městečko Kyšperk (dnes Letohrad) a 19 vesnic.¹ Roku 1717 bylo kyšperecké panství oceněno částkou 285 000 zlatých.² Rozloha panství činila celkem 3511 ha. V roce 1728 bylo na panství 93 ⁵/₈ osedlých.³ Na kyšpereckém panství převládalo režijní hospodářství. Celkový hrubý výnos z panství před rokem 1725 se pohyboval okolo 15 000 zlatých. Vrchnost hospodařila na 10 dvorech, měla pivovar, vinopalnu, koželužnu, cihelnu a pilu. Největší podíl na hrubém výnosu z panství mělo zemědělství, z toho nejvýznamnějším byl chov dobytka. Dalším významným odvětvím byly průmyslové podniky. Poměrně nízký byl podíl na hrubém výnosu z panství z lesů. Renta od poddaných se pohybovala okolo 10 ‰.

Sídlo vrchnostenské správy bylo v Kyšperku, kde byl v druhé polovině 17. století vystavěn nový zámek. Hejtmánem panství byl ve sledovaném období Jan Kryštof Richter, důchodním Antonín Ferdinand Richter, purkrabím Jiří Chvojka, dalším úředníkem, jehož jméno bohužel nelze zjistit, byl obročník.

Roku 1725 koupil kyšperecké panství Jan Václav Breda ze Špandavy v Branibořích.

Hrabata Bredové byli původně holandský rod, avšak již od 13. století byli naturalizováni v Prusku, kde středem jejich rodinného panství byla Špandava. 2

Zakladatelem české větve rodu byl Jan Rudolf z Bredy, který za třicetileté války sloužil jako generál v císařském vojsku. Roku 1634 byl povýšen do panského stavu, jeho syn Kryštof Rudolf roku 1674 do hraběcího stavu. Kryštof Rudolf vlastnil panství Lemberk a Kuří Vody. Před rokem 1700 byla k lemberské primogenituře, kterou vlastnil Hertvík Mikuláš, vytvořena sekundogenitura na Tachlovicích, která se dostala do majetku Hertvíkova bratra Karla Jáchyma. Primogeniturní panství Lemberk nebylo schopno dělení a po smrti Hertvíka Mikuláše jeho tři synové založili své linie. Nejstarší Jan Václav koupil roku 1725 z dědického podílu Kyšperk, prostřední se přizemil na Štračov a třetí převzal předlužený otcovský Lemberk, prodal ho však a dožil bez majetku roku 1762 v Praze. Sekundogenitura, známá křídou v roce 1728, nevytvořila až do svého vymření žádný větší majetek. Finanční ztráty byly způsobovány hlavně spekuláčními koupěmi panství na splátky.

Nejstarší linie primogenitury byla usazená osobou Jana Václava Bredy na Kyšperku. Jan Václav se narodil 4. I. 1688 v pražském paláci Bredů jako nejstarší syn Hertvíka

Mikuláše. Roku 1724 se oženil s vdovou Františkou Sylvii Strakovou. Sňatek, mající pravděpodobně majetkové pozadí, byl hned v roce 1725 přerušen smrtí manželky. Podruhé se Jan Václav oženil roku 1728 s Františkou Josefou Bořitovou z Budče, původně moravského a pak rakouského vojenského rodu. Jan Václav se dožil 52 let a zemřel 20. července 1740 v Kyšperku, kde byl také pochován. Z druhého manželství, po úmrtí dvou dětí v nedospělém věku, zůstaly dvě dcery, starší Kateřina,⁴ mladší Josefa⁵ a syn Jan (nar. 1734, zemřel 1756), který zdědil po smrti Jana Václava celý Kyšperk.⁶

Jan Václav Breda žil v době, kdy se v Rakousku hlásila osvícenská vlna nového století, která sice pronikala jen zvolna a kterou dříve a silněji byly zasaženy Čechy. V sousedním Sasku, v Lipsku a Halle, byla střediska německého osvícenství, a odtud literatura nacházela cestu přes hranice nebo s ní přicházely do styku šlechtičtí synkové při svých cestách po cizině. Účelem takových cest po cizině bylo nabýti určitého rozhledu před vstupem do veřejného života. Mnozí z nich si dojmy z cest udrželi dlouho ve své paměti a mnohé z toho, co viděli, se po návratu snažili napodobit ve svém životě. Měli na svých zámcích velké knihovny, které doplňovali novou, zvláště filosofickou literaturou. Knihovna Jana Václava Bredy, čítající 623 svazků, vykazuje stopy styku s německou náboženskou literaturou. Kromě toho měl Breda zřejmě zálibu v divadle. V knihovně bylo uloženo mnoho svazků divadelních her, mimo jiné i hry od Molièra vydané v Holandsku. Jan Václav měl také na kyšpereckém zámku velkou sbírku mědirytin vedle velké obrazárny s díly holandských, italských a německých malířů. Množství hudebních nástrojů a not na zámku svědčí o provozování hudby. Jan Václav Breda pravděpodobně udržoval přátelské styky s Františkem Antonínem Šporkem.⁷ Špork byl jedním z kavalírů své doby, který uměl obětovat vše svým sklónům a vášním. Vybuodoval v Kuksu nový zámek s celou řadou lázeňských a jiných budov a v nich a kolem nich se odehrával v prvních třiceti letech 18. stol. život Šporka a jeho společnosti.

Po celou dobu své vlády v Kyšperku nenechal Jan Václav Breda postavit na svém panství žádnou církevní stavbu, pouze dal průchod své účtě k sv. Janu Nepomuckému, tehdy svatořečenému, k jehož památce nechal v letech 1734–1736 postavit kapli.

Na postavě Jana Václava Bredy mě zajímalo, jak se choval tento člověk, na svou dobu zřejmě dost vzdělaný, s ušlechtilými zálibami, na svém nově získaném panství jako hospodář i jako vrchnost k poddaným.

Nový majitel si nechal v roce 1728 vypracovat Jakubem St. Dusykem projekt na zvýšení výnosu panství. Projekt předpokládal výnos 17 927 zlatých, výdaje na režii 4877 zlatých a zůstatek 13 050 zlatých.⁸ V srpnu téhož roku nechal hrabě vypracovat choceňským úředníkem Františkem Jiřím Pereliusem připomínky k tomuto projektu. Perelius se zabýval podrobně nejen hospodářským projektem, ale i tím, co už podle něho bylo na panství uděláno. Konstatoval, že z poplatků, které vrchnost pobírala, byly již během roku zvýšeny poplatky z 18 hospodářských domů, patřících vrchnosti, rovněž poplatky z celnice v Celném se odevzdávaly v termínech. Robotní povinnosti vykonávali poddaní podle projektu. Ze sedmi vrchnostenských mlýnů jich bylo pět s výhradami jejich ročních poplatků prodáno za 1500 zlatých. Kromě těchto vrchnostenských mlýnů bylo na panství ještě šest poddanských. Pivovar měl mít podle projektu výstav piva 660 sudů. Perelius prostudoval staré rejstříky a účty a ty ukazovaly, že výstav piva dosahoval až 700 sudů. Kromě toho poukazoval na to, že se vaří velmi špatné pivo. Dokazoval, že výstav piva by mohl stoupnout až na 800 sudů. Podle jeho hodnocení byla rovněž vinopalna ve velmi špatném stavu. Později pak byla vinopalna pronajímána.⁹

Přestože projekt i připomínky konstatovaly, že jsou na panství příhodné podmínky pro chov dobytka, nebylo toho do té doby zřejmě náležitě využíváno. Ve dvorech bylo sice chováno 423 krav, z toho však bylo 383 starých. Všechny dvory byly vystavěny z kamene, i když ne příliš pěkně, až na nový dvůr, u kterého byla krásná stodola a chlév pro 150 dojnic. U všech dvorů byly krásné zahrady, bohužel bez užitných stromů.

Povznést rybní hospodářství nebylo podle projektu možné. Kaprové rybníky se nasazovaly 66 kopama. Řeku Orlici vrchnost na 2 míle pronajímala za 84 zlatých. V této řece se chytali pstruzi a úhoři.

Průzkum v lesích v roce 1728 prováděl choceňský vrchní lesník, který tvrdil, že v lesním hospodářství si lze na mnohé stěžovat.¹⁰

Na panství se pěstovalo velice pěkné lněné semeno. Velké množství poddaných mělo za povinnost všechn pěstovaný len na panství bez odměny sepříst. Podle zavedeného pořádku poddaní robotovali 3 dny, ve žních a v senoseči měli pomáhat podle potřeby, dále pracovali při stavbách. Poddaní si přivydělávali předením, tkaním a obchodem s plátnem. Podle specifikace z roku 1728 bylo k dispozici celkem cca 1254 robotních dnů bez senosečí a další pomoci, stanovené v urbáři formulací „podle potřeby“.

Jan Václav Breda se v prvních letech snažil zvýšit rentabilitu nově získaného panství nejenom zlepšením režijního hospodářství, ale v následujících letech také zakládáním nových vesnic. Roku 1734 byly založeny dvě nové vesnice — Bořitov a Bredůvka.¹¹ Bořitov byl založen na pozemcích, které původně patřily k Nekoři a vzhledem k velké vzdálenosti nemohly být vhodně využívány. Bylo tam usazeno 16 chalupníků, každý dostal výměru 10 strychů a platil ročně 31 krejcarů. Bredůvka byla vystavěna na vrchnostenských pozemcích a pozemcích získaných výměnou od hornonekořských sedláků. Bylo vystavěno 8 chalup, u nichž si vrchnost vyhradila právo reluce. Každý chalupník dostal výměru 2 strychy a platil ročně 5 zlatých a robotoval 6 dnů pěší roboty.

K dalším opatřením, kterými chtěl Jan Václav Breda pozvednout výnos z panství, patřila úprava poddanských poměrů. V roce 1738, po předchozím vyměřování a sepisování, nechal Breda pro všechny vesnice panství zavést nové pozemkové knihy a zároveň provést nákup nemovitostí, vyhotovit nový urbář a při vyměřování pozemků zhotovit mapu. Vyměřování a rozdělení pozemků do 5 tříd¹² podle kvality půdy prováděl přísežný geometr Jan František Neander. Výsledkem jeho činnosti je mj. mapa kyšpereckého panství, kreslená na pergameni velikosti 86,5×97 cm.¹³ Orientace mapy je severovýchodní. Poměrně velké měřítko umožnilo autorovi detailní zobrazení území panství. Zobrazení na mapě je provedeno perspektivou metodou, pro vesnice bylo použito značek, které mají podobu volně stojících domků v půdorysu podélném. Listnaté stromy jsou zakresleny zvlášť, lesy zelenou barvou, místy s patrným stylizovaným vyznačením stromů. Modrými plochami jsou zakresleny rybníky a řeky. Mapa lokalizuje 19 sídlišť, 1 město, pozemky 10 dvorů a vrchnostenské lesy.

Při vyměření geometr rozdělil pozemky poddaných v jednotlivých vesnicích tak, že při stejné celkové výměře byly velikosti selských gruntů jednotně stanoveny. Ti, kteří předtím měli nižší výměru, dostali přidáno a těm s vyšší výměrou bylo ubráno. Např. v Orlici byla před vyměření nejmenší výměra selského gruntu kolem 8 ha a nejvyšší kolem 26 ha, po vyměření měl každý selský grunt 14 ha. Zároveň s touto úpravou byla v novém urbáři i nově stanovena výše stálých a pohyblivých platů i desátků.

Ve spojitosti s úpravami velikostí hospodářství byl prováděn ve všech vesnicích panství nákup, kromě vsí Bredůvky a Bořitova, které byly nově založeny. Zákupní cena selských gruntů v Orlici, které měly všechny po

14 ha, se pohybovala od 140 zlatých do 147 zlatých. Výše závdavků splacených v dubnu roku 1738 se pohybovala zhruba od 10 do 20 0/0. Z třinácti sedláků této vesnice měl jeden splaceno v roce 1778, jeden v roce 1781, dva v roce 1785, jeden v roce 1790, jeden v roce 1791, jeden v roce 1794, dva v roce 1795, jeden v roce 1800, tři v roce 1804. Výše některých ocenění byla v jiných vesnicích, většinou však u chalupníků, snižována, vzhledem k sešlosti stavení a nutných oprav. Obnovení pozemkové držby¹⁴ rustikální půdy dávalo poddaným především dědičné právo ke statku, pro vrchnost byly však od tohoto data plynulé splátky gruntovních peněz dalším zdrojem příjmů.¹⁵

Zároveň s novým vyměřením pozemků byl vypracován k roku 1738 i nový urbář.¹⁶ V urbáři byla každému poddanému zachycena nová výměra, kontribuce, výše stálých platů, pohyblivých a desátek. Nové vyměření nejvíce postihlo sedláky. Ve většině vsí byly selské pozemky rozděleny na stejné díly, pozemky chalupníků a zahradníků zůstaly většinou beze změny.

Název vesnice	Před vyměřením		Po vyměřením		Poznámka
	nej- nižší	nej- vyšší	nej- nižší	nej- vyšší	
Jankovice					beze změny
Rotnek	28	41	36	36	sedláci
Lukavice	23	94	58	58	"
Šedivec	45	76	56	56	"
	∅	∅	1	7	zahradníci
	∅	∅	1	3	chalupníci
	∅	∅	1	4	domkáři
Bredovka	∅	∅	2	2	nově založ.
Horní Nekoř	57	100	60	63	sedláci
	54	65	45	45	3/4 lánici
	47	49	22	22	lánici
	∅	4	2	4	zahradníci
	∅	∅	∅	2	chalupníci
Dolní Nekoř	41	123	60	65	sedláci
	32	42	45	45	3/4 lánici
	20	20	30	42	1/2 "
	33	34	34	34	lánici
Údolí	3	3	5	5	chalupníci
Bořitov	∅	∅	10	10	nově založená
Studené	2	7	4	24	chalupníci
Vernéřovice	66	99	60	60	sedláci
	31	33	30	33	1/2 lánici
	∅	∅	1	2	zahradníci
	∅	∅	1	1	chalupníci

Přehled
výměry
usedlostí
ve vesnicích
před a po
vyměřením
v r. 1738

Název vesnice	Před vyměřením		Po vyměřením		Poznámka
	nej- nižší	nej- vyšší	nej- nižší	nej- vyšší	
Petrovice	24	46	24	46	sedláci
	13	25	13	25	1/2 lánici
Celné	21	44	21	44	sedláci
Těchonín	44	80	54	54	"
	34	34	27	27	1/2 lánici
	13	24	13	24	lánici
Sobkovice	42	85	56	56	sedláci
	33	81	28	32	1/2 lánici
	4	12	1	9	zahradníci
	Ø	Ø	2	5	chalupníci
	Ø	Ø	1	5	domkáři
Lubník	45	51	56	56	sedláci
Mistrovice	40	75	56	59	sedláci
	1	3	1	3	chalupníci
Verměřovice	34	59	48	48	sedláci
	23	31	24	24	1/2 lánici
Orlice	31	91	52	60	sedláci
	1	2	1	2	zahradníci
Kunčice	45	122	52	72	sedláci
	3	20	5	20	lánici
	1	5	1	5	zahradníci

- 4 Krátká vláda Jana Václava Bredy, znamenající pro panství mnoho nových změn, byla obdobím výrobní extenzity. V této době byl cenový vývoj ustálenější, cenové relace se příliš neměnily, majitelé feudálních velkostatků se proto snažili zvýšit si důchod od poddaných i důrazem na hospodárné jednání.

Projekt na zlepšení výnosu z kyspereckého panství, který si nechal Jan Václav Breda vypracovat, předpokládal odvod vrchnosti 13 050 zlatých ročně. Tento předpoklad byl ve skutečnosti dosti značně překročen.¹⁷

Rok	odvod vrchnosti	‰ z výdajů
1735	18 483 zl.	65
1736	17 964	58,5
1739	15 769	61

Překročení bylo umožněno zvýšením celkového výnosu. Chov dobytka se stal nejdůležitějším odvětvím zemědělské výroby. Výše tohoto příjmu se pohybovala od 22 do 24 ‰ ze všech příjmů, z této položky pak více než polovinu tvořil příjem za máslo a smetanu, která se prodávala přepukníkům v okolí.¹⁸ Chov prasat byl, podobně

jako na jiných feudálních velkostatech, pronajat šafářům, kteří platili ročně z kusu 7 zl. Na dvorech se chovalo 516 krav, 120 telat a v ovčinech 1182 ovcí.¹⁹ Chov ovcí byl dalším výnosným odvětvím zemědělské výroby.

Pouze 10 % z hrubého výnosu panství dosahoval příjem z obilní produkce. Na rozdíl od jiných feudálních velkostatků v této době, avšak s lepší půdou a polohou, kde pěstování obilnin bylo jedním z nejdůležitějších odvětví a příjmy z něho tvořily často až dvě třetiny všech příjmů. Skladba pěstovaného obilí byla následující: extenzivní plodiny žito a oves dosahovaly až 80 %, ječmen se pohyboval mezi 16–17 %, pšenice asi 2 % z osevu.

Výnos z průmyslových podniků se pohyboval okolo čtvrtiny všech příjmů. Převážný podíl na něm měl pivovar. Vinopalna a ostatní drobné podniky byly pronajímány.

Prodej příze znamenal stálý příjem pro vrchnostenskou pokladnu. Stržená roční částka se pohybovala okolo 700 zlatých. Odbyt příze byl smluvně zajištěn s Václavem Hanusem z Kyšperka. V roce 1739 byla příze prodávána také rokytnickým židům. Malé množství vyhotoveného plátna bylo prodáno Václavovi Kostierovi (?) do Skutče v roce 1735. Ovčí vlna byla rovněž prodávána soukeníkům v Kyšperku, někdy v Lanškrouně.

Lesy v této době ještě přinášely poměrně malý finanční užitek, 8–9 % z hrubého výnosu panství. Celkem nepatrné bylo na panství rybníční hospodářství.

Stále stoupající tendenci měla renta od poddaných. Nejvyšší podíl na zvýšení této částky měla reluce roboty, která stoupla téměř až na 1300 zlatých a činila až 36 % z částky tzv. pohyblivých platů. Náhrada renty v úkonech rentou peněžní byla účinným prostředkem k lepšímu využití tohoto výnosného zdroje feudálního vlastnictví. Z titulu patrimoniální správy nad poddanými plynuly vrchnosti příjmy za povolení k řemeslům, k cestám, k službám na cizích panstvích a podobně. Breda vybíral poměrně vysoké částky za propouštěcí listy, poddaní museli zaplatit 30 i 45 zlatých. Tvrdě a vysokými pokutami byli od vrchnosti postihováni poddaní, kteří se jakýmkoliv způsobem provinili.

Rok	1735	1736	1739
renta	13,3	13	14,5
zemědělství	42,6	42,9	40
rybníky	0,5	0,6	0,5
lesy	8,4	9,6	9,2
průmyslové podniky	26	24,7	25,6
obchod se solí	9,2	9,2	10,2

Přehled
hrubého příjmu
z panství v %

Osud každého jednotlivce na panství byl těsně spjat s postupem, způsobem, druhem a intenzitou zemědělské výroby. Všechny změny, které provedl Jan Václav Breda v tak krátké době na panství, se samozřejmě odrazily v životě poddaných. Roku 1731 si podalo město Kyšperk stížnost ke krajskému úřadu v záležitosti uhájení sousedského práva některých měšťanů. Jan Václav totiž uznával svobodu pouze 16 měšťanů, kteří v den úmrtí Vitanovského, dřívějšího majitele panství, byli již ve městě starousedlíky. Spor řešila krajská komise ještě v roce 1738, kdy byl teprve ukončen.²⁰

Roku 1738 byly na kyšpereckém panství selské nepokoje. Bohužel jsme o nich zpraveni jen ze zprávy vrchního Frice hraběti Piccolominimu bez udání rozsahu či jiných podrobností.²¹ V téže době vypuklo i povstání na nedalekém litomyšlském panství.

5 Závěr

Reformy, které na svém kyšpereckém panství provedl Jan Václav Breda, ovlivnily na dalších sto let jak po stránce hospodářské tak i po stránce správní vývoj panství.

Ekonomické myšlení Jana Václava, které bylo zřejmě na tehdejší dobu velmi dobré, umožnilo mu dobře postihnout, jakých účinných prostředků použít k zlepšení výnosových zdrojů feudálního vlastnictví. Období jeho vlády znamenalo důrazem kladeným na hospodárné jednání zvýšené vykořisťování poddaných nehledě k jejich dalšímu finančnímu zatížení různými dávkami, nahrazováním renty v úkonech rentou v penězích, tzv. robotní reluce, a zákupem. Z úprav poddanských poměrů vyplývá, že Jan Václav celkem správně odhadl materiální možnosti poddaných a plně jich využil ke zdaru svého záměru. Výnos z kyšpereckého panství se zvýšil. V popisu panství z poloviny 18. století²² je panství Kyšperk oceňováno částkou 552 000 zlatých a výnosem 22 080 zlatých.²³

Ve sledovaném období bylo kyšperecké panství režijním feudálním velkostatkem na rozdíl např. od nedalekého litomyšlského panství, kde v té době se snažil František Václav Trautmannsdorf převést panství z rentovního na režijní. Největší část zisků plynula ze zemědělství, kterému byla v záměrech Jana Václava také přikládána velká důležitost.

Důsledky hospodářských proměn ve vývoji velkostatku měly příznivý vliv na vzrůst příjmů pro vrchnost, nepříznivě se však větším zatížením odrážely v životě poddaných.

Závěrem je možno říci, že Jan Václav Breda byl ke svým

poddaným stejně neústupný a tvrdý jako jeho vrstevníci, na rozdíl od mnohých z nich však projevoval dost vysokou úroveň hospodářského myšlení.

Věra Cibulková-Sekotová

109

Poznámky

¹ Jankovice, Kunčice, Orlice, Mistrovce, Šedivec, Lukavice, Pustiny, Rotnek, Vernéřovice, Lubník, Sobkovice, Nekoř, Údolí, Studené, Těchonín, Stanovník, Celné, Vlčkovice, Petrovice.

² Roku 1717 koupil panství za tuto částku Ferdinand Markvart Harrach.

³ Počet obyvatel pro celé 18. století bohužel nelze zjistit, poněvadž se nedochovaly žádné prameny, z kterých by bylo možné počet stanovit.

⁴ Provdala se za J. Leonarda hraběte Hötze.

⁵ Provdala se za Václava Ignáce Klenovského.

⁶ Histor.-herald. Handbuch zum gen. Taschenbuch der gräfl. Häuser. Gota 1855.

SÚA Praha, genealogická sbírka šlechtice Dobřenského.

Dr. M. Volf, Selské nepokoje na Červenopečesku za panství Bredova. ČDV, roč. XXI, 1943.

⁷ Dr. H. Benedikt, Frantz Anton Graf von Sporck. Vídeň 1923.

⁸ StA Zámorsk, Vs Kyšperk — dodatky.

⁹ V roce 1735 byla pronajmuta Františkovi Neumannovi. StA Zámorsk, Vs Kyšperk, č. kn. 2010.

¹⁰ Jeho zpráva se bohužel nedochovala. Toto stručné sdělení je obsaženo ve zprávě Pereliusově.

¹¹ Původně Bredovka. Bořitov byl nazýván podle druhé manželky Jana Václava, rozené baronky Bořitové z Budče.

¹²

	1 str. plochy pro	1 str.	výsadby
1. třída (úrodná pole)	1	str.	3/4 a 2/8
2. „	1	„	3/4
3. „	1	„	2/4
4. „	1	„	2/4
5. „ (podřadné poz.)	1	„	1/4

¹³ StA Zámorsk, Vs Kyšperk — dodatky.

¹⁴ Pozemkové knihy byly na panství vedeny již před rokem 1738.

¹⁵ Na statku Bečváry na Kutnohorsku, patřícímu Janu Karlovi Jáchymovi Bredovi, byl proveden nákup v průběhu 20. let 18. století — viz J. Tlapák, K otázce rozšíření nezakoupených rustikálních usedlostí ve východních Čechách v druhé polovině 18. století. Vědecké práce Čs. zemědělského muzea 1968.

¹⁶ StA Zámorsk, Vs Kyšperk, č. kn. 4.

¹⁷ StA Zámorsk, Vs Kyšperk, důchodenské účty 1735, 1736 a 1739, kn. č. 2010—2012.

¹⁸ Matesovi Spillerovi, Krupičkovi a Hiebnerovi ze Žamberka, Duschkovi z Č. Vody. StA Zámorsk, Vs Kyšperk, kn. č. 2010, 2012.

¹⁹ Ve stejné době na mnohem větším litomyšlském panství (třetí největší panství v Čechách) byl stav dobytka okolo 1000 kusů a ovcí 1200.

²⁰ viz F. Skála, Kyšperk. Historický nástin stavebního vývoje města Kyšperka. 1948.

Památník tělocvičné jednoty Sokol v Kyšperku. Kyšperk 1939.

²¹ StA Zámorsk, RA Piccolomini č. 334.

²² StA Zámorsk, Šlikovská knihovna, sign. XIX a 9, Beschreibung von dem Einkommen der Herrschaften und Güter dann der Ansässigkeit im Königreich Böhme.

Orlické hory
Podorlicko 5

110

²³ Pro srovnání uvádím, jak jsou ve výše jmenovaném popisu
oceněna sousední panství.

	ocenění		výnos
Králíky	422 000 zl.	—	16 880 zl.
Lanškroun	1 615 000	—	64 600
Rokytnice	211 000	—	8 440
Žampach	167 000	—	4 280
Žamberk	944 000	—	37 760